

A KSZR működése

a fejlesztési tervek megyei összesítése nyomán

Fehér Miklós

OSZK KI

Kutatási és Szervezetfejlesztési osztály mb. ov.

Budapest, 2014. 02. 10.

A könyvtári ellátás Magyarországon

Országos lefedettség - ma Magyarország valamennyi települését eléri.

Az 1997. évi CXL Tv. 64.§. alapján az ellátást, a könyvtári rendszer szolgáltatásait biztosíthatja

- Könyvtár – 926
- Könyvtári szolgáltató hely – 2.261
 - Könyvtárbusz

A KSZR a kistélepülési könyvtári ellátás záloga

Magyarország **3.154** településéből **2.880** település **5.000 fő alatti**,
és **ebből 2.261** település kötött **2013-ra** KSZR szolgáltatási
szerződést.

Az ellátott 2261 település közül 1–500 fő közötti	45,82%
Az ellátott 2261 település közül 501–1000 fő közötti	25,79%
Az ellátott 2261 település közül 1001–1500 fő közötti	12,61%
Az ellátott 2261 település közül 1501–5000 fő közötti	15,79%

A KSZR szolgáltató helyek száma

Megye	Összes település	5000 fő alatti települések száma	KSZR szolgáltató helyek száma	
			db	%
Baranya	301	294	279	95 %
Bács-Kiskun	119	100	62	62 %
Békés	75	56	43	77 %
Borsod-Abaúj-Zemplén	358	341	297	87 %
Csongrád	60	50	25	50 %
Fejér	109	95	37	39 %
Győr-Moson-Sopron	183	176	147	84 %
Hajdú-Bihar	82	61	43	70 %
Heves	121	115	69	60 %
Jász-Nagykun-Szolnok	78	57	38	67 %
Komárom-Esztergom	76	66	56	85 %
Nógrád	131	126	105	83 %
Pest	187	121	41	34 %
Somogy	245	238	214	90 %
Szabolcs-Szatmár-Bereg	229	214	90	42 %
Tolna	109	101	94	93 %
Vas	216	210	194	92 %
Veszprém	217	206	191	93 %
Zala	258	253	236	93 %

Az ellátás paramétere

A megyei könyvtárak átlagosan 119 könyvtárat látnak el,
de az átlagszám mögött jelentős eltérések vannak

Csongrád megye 25,

Baranya megye 279 települést lát el.

10 megyében 80%-ot meghaladó mértékű a kistelepülési ellátási rendszerhez történő csatlakozottak aránya.

Intenzív továbblépés

Szabolcs-Szatmár-Bereg (42%),

Pest (34%),

Fejér (39%) várható.

39/2013 EMMI rendelet a KSZR működéséről

A jogszabály 4.§-a 20 igénybe vehető szolgáltatást említ. Ezekből most prioritást kap:

- Dokumentum szolgáltatás
- Szakmai tanácsadás
- Lakosság érdeklődésének megfelelő kulturális rendezvény
- Az olvasáskultúra fejlesztését támogató programok, a közösségi élet támogatása
- Infrastrukturális fejlesztés

Ezek a prioritások a forrásfelhasználásban is tükröződnek.

A feladatellátás lényeges feltételei a megyei könyvtár oldaláról

- Épület
- informatikai technika, technológia
- szállító kapacitás
- gyűjtemény
- gyűjtemény feldolgozottság
- létszám

(baranyai tapasztalat szerint 25-30 településenként 1 fő foglalkoztatása indokolt.)

A feladatellátás koncepcionálása

A jogszabály szellemének megvalósítása érdekében minden megyei könyvtár egyértelmű célként tűzte ki az egységes, megyei könyvtár központú KSZR ellátás működtetését.

Azokban a megyékben, ahol a KSZR ellátás korábban városi ellátó könyvtárakkal alakult ki, most megjelent a törekvés az ellátás központosítására, míg vannak megyék, ahol a megyei könyvtár továbbra is megosztja a KSZR ellátási szerepeket a városokkal, de természetesen az ellátás irányításának megtartásával.

A városi könyvtárak tevékenységéért a megyei könyvtárak felelősséggel tartoznak.

A tervek mindegyikéből egységes, megyei könyvtár központú KSZR ellátás képe rajzolódik ki!

A KSZR küldetése

Esélyegyenlőségen alapuló nyilvános könyvtári szolgáltatásokkal biztosítani a rendszer tagjai számára a szabad, korlátozás nélküli hozzáférést a dokumentumokhoz és az információhoz, igazodva a Szolgáltató Rendszer tagok igényeihez.

Küldetését minőségi szolgáltatásokkal, dokumentumállományával, technikai felszereltségével, szakmailag jól felkészült szakembereivel valósítja meg.

A szolgáltató

- nyilvános könyvtári szolgáltatásokat biztosít a rendszer könyvtárai számára
- Segítséget nyújt a szolgáltatások fogadásának megszervezésében
- Megtervezi, koordinálja és segíti a szolgáltató helyek fejlesztését
- Ellátja az elektronikus katalógus építését
- Szervezi a könyvtárai együttműködését
- Végzi a Szolgáltató Rendszer munkatársainak képzését, továbbképzését
- statisztikai adatokat gyűjt és szolgáltat a KSZR működéséről

Egységes rendszer, egységes nyilvántartás

Eddigi IKR megoldások:

- Licenz jogok vásárlása a települések számára
- A különböző IKR-ek fölé egy közös keresőfelület „ültetése”
- Szolgáltató hely számára vásárolt IKR

Egységesíteni, költséghatékonyságot elérni csak jól ütemezett módon, megfelelő előkészítéssel lehetséges.

Általános gyakorlat: a szolgáltató helyek évi 4 alkalommal jutnak friss állományhoz. Biztos háttér a megyei könyvtár állománya és lehetőség a letéti dokumentumcsere is. A könyvön kívül az egyéb adathordozók, CD, DVD, és főként a folyóiratok, újságok, napilapok, magazinok fontosságát a tervek rögzítik.

Fontos a partnerek elégedettségének rendszeres - évente történő mérése.

Alapterület

A könyvtár alapterületének nagysága most még szoros összefüggést mutat a település lakosságával.

Kistelepülés = kiskönyvtár

A szolgáltató hely alapterületének nem a település nagyságához, hanem a közvetített szolgáltatás jellegéhez, tartalmához, szükséges térigényéhez kell igazodnia.

Meghatározó szempont lehet a célközönség, a szolgáltatási tevékenység.

Könyvtári célú alapterület összesen (átlag) m²

település méret	1-500 fő	501-1000 fő	1001-1500 fő	1501-2500 fő	összes
Baranya	35,76	49,54	63,17	75,88	41,01
Bács-Kiskun	55,14	100,86	103,33	123,46	105,77
Békés	106,38	79,73	109,60	117,29	103,86
Borsod-Abaúj-Zemplén	23,81	45,36	46,19	61,33	37,73
Csongrád	76,00	37,71	100,00	79,90	68,76
Fejér	20,00	37,80	45,30	90,40	60,19
Győr-Moson-Sopron	40,78	52,27	54,00	71,04	51,54
Hajdú-Bihar	45,20	55,18	76,93	102,85	75,51
Heves	26,15	60,14	56,35	84,18	58,72
Jász-Nagykun-Szolnok	80,25	60,00	72,83	141,20	106,89
Komárom-Esztergom	36,83	48,67	73,55	71,63	62,13
Nógrád	46,21	58,74	89,67	111,86	67,07
Pest	44,00	60,00	68,33	94,61	84,46
Somogy	40,77	47,81	91,20	100,63	53,88
Szabolcs-Szatmár-Bereg	42,25	48,48	48,24	89,67	58,31
Tolna	57,13	73,30	104,83	94,76	76,79
Vas	32,93	41,48	60,50	81,00	37,37
Veszprém	34,17	49,89	72,95	72,44	46,25
Zala	34,31	67,02	54,05	100,38	45,76

Internet kapcsolat

A technikai feltételek között 2013-ban még mindig küszködnünk kell az **internet ellátottság megoldásával**. **Csupán 5 megye jelzett 100%-os lefedettséget, a többiek átlagos értéke 80% körüli.**

A könyvtárbusz az Internet hozzáférésben segítség!

Forrás felhasználás

A KSZR kiegészítő állami támogatásból származó forrás felhasználását áttekintve azt állapíthatjuk meg, hogy a költségfelhasználás a KSZR alapvető céljával összhangban történt 2013-ban.

Azaz elsősorban a dologi, vagyis a szolgáltatások működtetésében megjelenő kiadások dominálnak. A teljes összeg 90,94%-a fordítódott erre (1.586.127.498 Ft), míg 7,29%-a személyi kiadásra (127.156.706 Ft) és 1,77%-a a személyi kiadások járulékaire (30.897.431 Ft)

Az 5 éves tervezés tapasztalatai

SWOT analízis

Az elemzés mind a négy területen sok elemet tárt fel.

Erősség: 88

Gyengeség: 70

Lehetőség: 73

Veszély: 58

Az elemek között az átfedés:

10 feletti említés 1-2 esetben,

5-10 közötti említés 3-6 esetben fordult elő.

SWOT analízis - Erősség

Említett jellemző	Említések darabszáma
A könyvtár munkatársai jól képzettek, sokoldalúak, kreatívak (projektszemlélet)	14
Jó együttműködés, jó kapcsolatrendszer	14
A könyvtári (ellátási) tevékenység kiváló hagyományokra épül, jól működő gyakorlat van	7
Megfelelő infrastruktúra, jó munkakörülmények	7
A települési könyvtárak kötődése a megyei könyvtárhoz, intenzív együttműködés	6
Szükségletekre és igényekre alapozott – sokféle – szolgáltatások	5
Pályázati hatékonyság, tapasztalat, EU forrásbevonás	5

SWOT analízis - gyengeség

Említett jellemző	Említések darabszáma
Felújítást igénylő épületek, kedvezőtlen működési infrastruktúra	11
Fluktuáció	10
Elöregedett számítástechnikai eszközpark	9
Létszámhiány	8
A helyi munkatársak nem megfelelő végzettsége, képzettsége, változó képzettségi szintek	7
Forráshiány, finanszírozási nehézségek, elégtelen önkormányzati források	7
Akadálymentesség hiánya	6
Egyenlőtlen működési, tárgyi feltételek, működési körülmények, informatikai háttér hiány	6

SWOT analízis - Lehetőség

Említett jellemző	Említések darabszáma
Új (fejlesztési) források bevonása pályázatokból, szponzoroktól, színvonal emelés	14
Továbbképzésekkel emelhető a szakmai színvonal, a felhasználói kompetencia, E-learning	7
Új partnerek, együttműködések, támogatók (pl. NMI, hazai és nemzetközi kapcsolatok)	6
Digitális helyismereti tár fejlesztése, elektronikus tartalmak	5
Korszerű kurrens állomány biztosítása, gyűjtemények bővülése, állományok megtisztítása	4
A jogi háttérből, KSZR rendelet meglétéből fakadó biztonság	3

SWOT analízis - Veszély

Említett jellemző	Említések darabszáma
Működési, fenntartási feladatokra fordítható források esetleges csökkenése, bizonytalansága	14
Az önkormányzatok anyagi helyzete, működési feltételek nem biztosítása	8
Költségvetési megszorítások, infláció, gazdasági válság, kívánatos fejlesztésre nem jut forrás	7
Létszámleépítés, növekvő feladatellátás csökkenő létszámmal, személyi feltételek változása	7
Fluktuáció	7
A települési önkormányzatok érdektelensége, elzárkózás együttműködéstől	7

Célok meghatározása

A célok meghatározása egységes, általában visszaköszönnek a stratégiában megfogalmazott gondolatok:

- teljeskörű ellátás
- hozzáférés kiszélesítése
- minőségi szolgáltatás

A tervidőszakra 31 „vállalást” jeleztek a könyvtárak

A vállalások között találunk általános megfogalmazású, inkább óhaj szerűeket, de vannak köztük konkrétak is.

- Megyei online enciklopédia (tudás-tár) megismertetése, helyi információkkal való kiegészítése, feltöltése.
- A nemzetiségek speciális gyűjteményi igényeinek kielégítése.
- A könyvtári állomány a helyi közösség igényeit, szükségleteit tükrözze.

Az infrastruktúra megújítás tervezett költségei

Felhasználás iránya a tervidőszakban (5 év alatt) 2014 - 2018	Felhasználás összege országos összesen Ezer Ft	A felhasználás kerekített összege egy szolgáltató helyre vetítve Ezer Ft / szolgáltató hely
épület felújításra tervezett összeg	8.280.550	4.020
helyiség felújításra tervezett összeg	2.209.232	1.072
bútorzat felújításra tervezett összeg	570.407	277
biztonságtechnika felújításra tervezett összeg	313.296	152

Könyvtárhasználat

A könyvtárhasználat fokozása mindenhol fontos célkitűzés.

„A könyvtár szolgáltatásait népszerűsítő programok egész évben folyamatosak: a könyvtáros plakátokkal, szórólapokkal, foglalkozásokkal és a település közösségi életében való aktív részvétellel tartja fenn az érdeklődést a szolgáltatások iránt, hívja fel a figyelmet az új vagy megújuló szolgáltatásokra. Ebben a könyvtár honlapja és a közösségi terek hirdetési felületei is segítik. Helyi fórumokon, rendezvényeken, települési programokon képviseli a könyvtár érdekeit.”

Könyvtárhasználat

A könyvtárhasználat fokozásához jó ötlet a „Tematikus vándorkiállítás” gondolata, melynek lényege: minden könyvtár néhány fotó és rövid szöveg kíséretében ismertetheti tevékenységét, helyzetét, rendezvényeit.

Egy másik megye a könyvtárhasználat erősítését a könyvtárban dolgozó személyzet számára egy-egy napos tanfolyamok szervezésével kívánja előmozdítani. Ehhez külön tematikát állítanak össze, benne a MOKKA – ODR lehetőségek tárgyalásával, az ingyenes adatbázisokkal, a digitális könyvtárakkal.

Nyitva tartás

Van megye, ahol a nyitvatartási napok száma heti átlagban 4,6 nap, a nyitvatartási órák száma heti átlagban 25,2 óra és van ahol 2 nap 6 órától beszélhetünk.

A bővítésre a megyei könyvtárak általánosságban törekszenek, bár a tervekben konkrét fejlesztési értékek nem szerepelnek.

Személyi feltételek

Szakember és kompetencia hiány – a képzés segíthet.
(pl. segédkönyvtárosi, digitális írástudás ismeretek).

Békés megye évre lebontott ismeretátadási tervet készített ennek megoldására. Nem előnyös a szolgáltatás eredményessége és minősége miatt, ha a munkatársak sűrűn váltakoznak az adott munkakörben.

A helyi képzésre az alábbi munkaformák javasolhatók:

- rendszeres továbbképzések szakmai napok keretében,
- személyes konzultáció a személyes látogatások alkalmával
- tanfolyamok indítása
- írásos tájékoztatók készítése

Szolgáltatás népszerűsítés - Rendezvények

A fejlesztési tervek legegységesebben kidolgozott fejezete. Fontos az arculat és a honlap.

Felhasználói visszajelzések alapján hét program-típusra körvonalazódott igény:

- 1. Könyvekről, könyvtárakról mindenkinek**
- 2. Találkozások – Kortárs irodalom a könyvtárakban**
- 3. Megyei anizs**
- 4. Praktikus ismeretek a könyvtárból**
- 5. Olvasásnépszerűsítő pályázatok**
- 6. Kreatív foglalkozások**
- 7. Használóképző tanfolyamok**

Kapcsolat a településekkel

Fontos, hogy a megyei hatókörű intézmények milyen kapcsolatot alakítanak ki a településekkel.

Önmagában a KSZR ellátásra megkötött szerződés még nem biztosítéka a sikeres, tartalmas és eredményes szolgáltatásnak.

Ehhez szükség van a polgármesterekkel történő rendszeres és személyes kapcsolattartásra, a rendszeres visszacsatolásra, a folyamatos partneri együttműködésre, a helyi igények és a könyvtárfejlesztés összhangjának megteremtésére.

Minősegbiztosítás

5-6 terv rögzít érdemi minősegbiztosítási folyamatokat és néhány könyvtárban van minősítés TQM vagy ISO alapon.

Fontos foglalkoznunk azzal, hogy milyen mutatókat használjunk, milyen rendszerességgel, mi kerüljön mérésre, milyen indikátorokkal jellemezhetjük az egyes folyamatokat, az indikátorokat mi alapján képezzük. A minősegbiztosítás terén különös hangsúlyt kaphat a jó gyakorlatok disszeminációja, a tapasztalatok megosztása.

KSZR - Jövőkép

Az ellátási arány magas, néhány megyében tovább nem is fokozható, így a rendszer kiépülése mennyiségi oldalról lassan befejezettnek tekinthető. A tervidőszakban a szolgáltatás minőségi feltételeinek és eredményeinek javítása a cél.

A KSZR rendszer a településeken élők számára más ellátási formával nem pótolható. Működésének fenntartása nem szakmai, hanem társadalompolitikai cél.

A rendszer eredményesen tud fellépni a közösség szervezésben, a közösség motiválásában, az ismeretszerzés ösztönzésében, az olvasásfejlesztésben, a digitális információs kultúra és ismeretek terjesztésben, az esélyteremtésben, az élethosszig tanulás támogatásában, az identitás kialakításában és erősítésben, a helyi értékek kezelésében, az egyes társadalmi csoportok (fiatalok, idősek, hátrányos rétegek, nemzetiségek, tanulók stb.) aktivizálásában.

Köszönöm a figyelmet!